

Originalni naučni rad
UDC 321.01
Primljeno: 18.9.2018.
Odobreno: 25.11.2018.

Ana Marjanović Rudan MA¹

DRŽAVNA REPRESIJA NOVIH DRUŠTVENIH POKRETA U SR NEMAČKOJ U PERIODU OD 1960. DO 1990. GODINE

Sažetak

Nakon prikaza razvoja novih društvenih pokreta u SR Nemačkoj u periodu od njihovog nastanka do ujedinjenja sa DR Nemačkom, razmatraju se represivni odgovori države sa kojima se ovi pokreti susreću, uz kratak osvrt na represiju koju prema novim društvenim pokretima sprovode mediji. Upoređivanjem karakteristika državne represije i razvoja novih državnih pokreta u SR Nemačkoj kroz sve faze posmatranog perioda utvrđuje se veza između represivnog odgovora države i radikalizacije pokreta, odnosno promene u njihovim mobilizacionim kapacitetima. Uz zaključke o odnosu ova dva fenomena, predlaže se i agregatni pristup u analizi efekata represije.

Ključne reči: državna represija, novi društveni pokreti, SR Nemačka

Key words: state repression, new social movements, FR Germany

---

¹ Autorka je programska savetnica Evropskog fonda za Balkan i konsultantkinja u kancelariji Praxis Development.

STATE REPRESSION OF NEW SOCIAL MOVEMENTS IN GERMANY IN THE PERIOD FROM 1960 TO 1990

Abstract

After showing the development of new social movements in Germany from the period of their formation to the unification of Germany, the consideration relates to the representative responses from which these movements meet, with a brief overview of the representation started by new social movements conducted by the media. By comparing the characteristics of national representation and the development of new state movements in the Federal Republic of Germany, through all phases of the observed period, the relationship between the representative response of the state and the radicalization of the movement, or changes in their mobilization capacities, is established. With the conclusions about the relationship of these two phenomena, an aggregate approach in the analysis of effective representation is proposed.

Key words: state repression, new social movements, SR Germany

Represija države prema liderima i pristalicama novih društvenih pokreta (NDP) – hapšenja, praćenja, suzbijanje demonstracija i dr. – sprovodi se na različite načine od nastanka NDP, šezdesetih godina prošlog veka. Upravo zbog imanentnosti represije aparatu državne vlasti neobična je skromna pažnja koju teoretičari posvećuju represiji NDP², naspram, s druge strane, velike pažnje posvećene napadima na policiju i građane od strane radikalizovanih grupa ovih pokreta.

Ovaj članak posmatra odnos državne represije i NDP u Saveznoj Republici Nemačkoj, u periodu od njihovog nastanka do ujedinjenja sa Demokratskom Republikom Nemačkom. Relacija ova dva fenomena u SR Nemačkoj zaslužuje poseban osvrt zbog toga što su njeni građani u to vreme bili najaktivniji u kolektivnoj akciji kroz NDP u celoj Zapadnoj Evropi, sa 168 hiljada aktivista NDP na milion građana i zbog toga što su NDP, kao kolektivni odgovori na konflikte uzrokovane savremenim društvenim promenama, u SR Nemačkoj činili skoro 90% ukupne

² Prema Davenport, C., (2007), State Repression and Political Order, Annual Review of Political Science 10 (1-23).

kolektivne akcije³. Kroz analizu efekata koje je državna represija imala na NDP u SR Nemačkoj ponudiće se mogući odgovor na pitanja da li i kako represija utiče na mobilizacioni potencijal i radikalizaciju NDP.

FAZE RAZVOJA NOVIH DRUŠTVENIH POKRETA U SR NEMAČKOJ

Za vreme četrnaestogodišnjeg mandata prvog posleratnog kancelara Konrada Adenauera (1949.-63. godine) privreda i vojska SR Nemačke su obnovljene, uspostavljeno je savezništvo sa SAD i Velikom Britanijom, kao i dobri odnosi sa Francuskom, čime su postavljeni temelji kasnijeg evropskog ujedinjenja⁴. Ali, i pored toga što je nemačko društvo tog perioda naizgled složno, politički bunt se pojavljuje i u godinama pre nastanka studentskog pokreta. Tako krajem pedesetih, a posebno početkom šezdesetih godina prošlog veka, male grupe intelektualaca, umetnika i mladih kritikuju kulturnu paradigmu koja je pratila nemačko „ekonomsko čudo“ (nem. Wirtschaftswunder) i svoje protivljenje izražavaju kroz subkulturne i kontrakulturne pokrete (egzistencijalisti, bitnici, ne-Nemci i dr.)⁵. Sa druge strane, raznorodne grupacije okrenute ka kritici politike u tradicionalnom smislu, razočarane „velikom koalicijom“ socijaldemokrata (SPD) i demohrišćana (CDU), stvaraju 1968. godine Vanparlamentarnu opoziciju (nem. Außerparlamentarische Opposition – APO), labavu političku koaliciju koju su sačinjavali levo krilo socijaldemokrata, pojedini sindikati, crkvene grupe, kao i Socijalistički nemački studentski protest (nem. Sozialistischer Deutscher Studentbund – SDS). Vanparlamentarna opozicija preuzima diskurs tradicionalne levice i obogaćuje ga temama kojima se bavi Frankfurtska škola, te organizuje marševe i demonstracije agitujući za mir i razoružanje.

Od vremena nastanka Vanparlamentarne opozicije istorija NDP u SR Nemačkoj do 1990. godine može se hronološki podeliti⁶ na šest faza:

³ Kriesi, H. et al. (1995), *New Social Movements in Western Europe – A Comparative Analysis*, Routledge Taylor & Francis Group, London, United Kingdom, str. 19-22.

⁴ Coy, J., (2011) *A Brief History of Germany*, Facts on File, New York, United States, str. 208.

⁵ Von Dirke, S. (1997), *All Power to the Imagination – the West German Counterculture from the Student Movement to the Greens*, University of Nebraska Press, United States, str. 14-19.

⁶ Pregled faza razvoja prema Della Porta, D. (1995.), *Social Movement, Political Violence and the State: a Comparative Analysis of Italy and Germany*, Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom, str. 37-44.

- (1) „Godine studentskog pokreta“, od 1967. do 1969. godine – Nastanak Socijalističkog nemačkog studentskog protesta i njegovo širenje na celu teritoriju države vezuje se za pokušaje vlasti da ograniči autonomiju Slobodnog univerziteta u Berlinu, kome su prethodile pobune studenata zbog odluka administracije da ne dozvoli učešće na tribinama levičarskim govornicima, kao i zbog disciplinskih mera koje je preduzela prema jednom od profesora. Studentski pokret je bio deo Vanparlamentarne opozicije, sa kojom zajednički protestuje protiv američke intervencije u Vijetnamu, kao i protiv inicijative Vlade da donese set zakona o postupanju u slučaju vanrednog stanja. Protest studenata brzo se proširio na celu državu, a njihov repertoar akcija donosi inovacije – „sedeći protesti“ gandijevskog tipa, „divlji marševi“, u kojima učesnici zaustavljaju saobraćaj, zaobilaze delove grada u kojima su raspoređene policijske snage, kreću se bez plana stvarajući „efekat iznenađenja“, do različitih oblika neposredne konfrontacije, tj. „direktne akcije“, kao i akcije kontrakulturnih grupa (npr. Komune 1) koje su razotkrivanjem mehanizama medijske manipulacije izlagale poruzi nosioce vlasti.

Iako je u vezi sa upotrebom nasilnih oblika akcije u početku preovlađivao stav da je dozvoljeno samo umereno, nenasilno kršenje pravila i ništa preko toga, postepeno je ovaj stav evoluirao. Neslaganje oko pitanja upotrebe nasilja dovelo je i do razdora u pokretu, pa najradikalniji njegov deo početkom 1970-tih formira Frakcija Crvene armije (Rotte Armeefraktion – RAF).

- (2) „Dugi marš kroz institucije“, od 1970. do 1973. – Nakon početnog uspeha na univerzitetu i dugih rasprava koje su usledile o tome kako da se nastavi dalje, studentski pokret gubi momentum, što se odražava i na njegov mobilizacioni potencijal. Paralelno sa tim, 1969. godine socijalno-liberalna koalicija (SDP i FDP) koju predvodi Willy Brandt pobeđuje na izborima, te nastupa period u kome pokreti deluju i kroz institucije i na vaninstitucionalne načine. Nasilni protest je u ovom periodu veoma redak.

Početkom 1970-tih ubrzano se razvija pokret Građanskih inicijativa (nem. Bürgerinitiativen) koje se bave pitanjima urbanog života na lokalnom nivou: javnim prevozom, zagađenjem životne sredine, umanjenjem buke i sl. Njihovi zahtevi su bili konkretni, a akcije pristalica – praktičnih pripadnika srednje klase – motivisane potrebom da se problemi reše, a ne ideološkim uverenjima. Oblici akcije različitih

lokalnih ogranaka Građanskih inicijativa ličili su jedni na druge⁷: započinjali bi prikupljanjem potpisa za peticije, deljenjem letaka, lepljenjem plakata, pisanjem otvorenih pisama i objavama u lokalnim medijima – uopšte, kreiranjem prepoznatljivosti u očima javnosti. Kada bi taj zadatak bio ispunjen, prelazilo se na masovne akcije – demonstracije, okupljanja i sl., kao i na delovanje kroz institucije sistema – pokretanje sudskih postupaka protiv lokalnih vlasti, posebno u vezi sa pitanjima urbanog razvoja. Na kraju, ako ništa drugo ne bi imalo uspeha, neke grupe su pribegavale remetilačkim, disruptivnim akcijama, kao što su građanska neposlušnost, okupacija gradilišta, „sedeći protesti“ u samom centru grada, zaposedanje javnih prostora tzv. skvotovi i dr.

Pored Građanskih inicijativa, pojavljuje se i jača ženski pokret – nakon prvih akcija 1970. godine, grupa Frauenaktion 70 započinje kampanju za promenu zakona o abortusu. Njenom uspehu je prethodio do tada nepoznat oblik akcije – potpisivanje deklaracije od strane poznatih žena u kojoj su one priznavale da su izvršile abortus, ali i masovni protesti. Ženski pokret, u okviru kojeg se razvijaju i lezbejske grupe, imao je široku podršku levičarskih snaga u zemlji, a na njegov razvoj značajno je uticala radikalna grupa Der feministischer Feminismus.

Tokom ranih 1970-tih godina radnička klasa gotovo da nema dodira sa levičarskim pokretima, uprkos nastojanjima lidera studentskog pokreta (koji već gubi zamah) da organizuju tzv. susedske grupe u predgrađima metropola i da kroz njih okupe radnike. Stariji stanovnici radničkih naselja sumnjičavi su prema studentskom angažmanu, dok su njihova deca nezainteresovana. Mobilizacija radnika nije pošla za rukom čak ni Građanskim inicijativama, iako su njihove akcije bile okrenute ka praktičnim problemima. Ekstremni odgovor na radničko odbijanje da se priključe levičarskim pokretima bila je „strategija marginalnih grupa“ (nem. Randgruppenstrategie), tj. planovi radikalnijih levičarskih grupa da privuku potencijalne revolucionare iz marginalizovanih delova društva (sitni kriminalci, uživaoci droga, nezaposleni i dr.) i da tako nađu zamenu za radničku klasu kao nosioca društvenih promena. Ova ideja se oslanjala na tezu Herberta Markusea da nosioci revolucije u razvijenom industrijskom društvu više ne mogu biti radnici,

---

⁷ Prema Lachmund, J., (2013), *The Co-Production of Science, Politics and Urban Nature*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

jer su kroz konzumerizam kooptirani u sistem⁸, ali da su marginalizovane grupe moguća revolucionarna avangarda.

Tokom ovog perioda se formira i počinje da deluje levičarska teroristička organizacija urbane gerile – RAF, ili Baader Meihoff grupa⁹, čija je prva generacija nastala iz militantnog krila studentskog pokreta. RAF predstavlja ekstremni odgovor nove generacije mladih, obrazovanih Nemaca na zločine njihovih roditelja; oni smatraju da vlast nije dovoljno denacifikovana, da je korumpirana, da ne obezbeđuje socijalnu pravdu i da je treba srušiti.

(3) „Godine izneverenih iluzija“, od 1974. do 1976. – Dolaskom na vlast socijaldemokrate Helmuta Schmidta opada poverenje levičarskih pokreta u institucije i angažman NDP kroz njih počinje da jenjava. Razočarani potezima vlasti (npr. donošenje zakona koji restriktivno reguliše abortus 1975. godine), pristalice novih pokreta – grupe žena, mladih, grupe zainteresovane za zaštitu životne sredine i ostale – povlače se iz javnosti, nastavljajući delovanje kroz komune, kooperative, kulturne centre i dr.

Do ponovnog uzburkavanja NDP u SR Nemačkoj dolazi sredinom 1970-tih¹⁰, što je odgovor na model ekonomskog razvoja koji sprovodi SDP – Modell Deutschland. Ovaj model, po kome nemačka ekonomija treba da služi za uzor (nem. Modell) drugima, kombinuje elemente socijalnog dijaloga sa podrškom strukovnom obrazovanju, ali i omogućava porast uticaja bankarskog sektora na nemačku industriju kroz stimulisanje investicija i kroz neposredno uključivanje u upravljanje. Mnogi ogranici Građanskih inicijativa smatraju Modell Deutschland represivnim, pa se angažuju u protestu protiv njega. Međutim, kroz svoje aktivnosti vremenom počinju da se zalažu i za bolji tretman političkih zatvorenika (militantnih aktivista), da bi se čak, iz solidarnosti sa njima, nekada i sami pridruživali tajnim organizacijama. Ovaj trend izaziva strah od političkog nasilja i kod političkih elita i kod građana, a atmosfera straha kulminira nakon nasilnog zauzimanja ambasade SR Nemačke 1975. u Stokholmu, od strane pripadnika druge generacije RAF-a.

⁸ McLean and McMillan A., (2003), Concise Dictionary of Politics, Oxford University Press, Oxford, United Kingdom, str. 334.

⁹ Prema Jazić, A., (2013), Uspon i pad levičarskog terorizma, Međunarodni problemi, Vol. LXV, br. 2/2013, str. 238-269.

¹⁰ Streeck, W., From State Weakness as Strength to State Weakness as Weakness: Welfare Corporatism and the Private Use of the Public Interest, MPIfG Working Paper 03/2, March 2003, Max Planck Institute for the Study of Societies.

U ovom periodu se repertoar akcija nemačkih NDP kreće se od mirnih ka nasilnim, posebno za vreme demonstracija protiv izgradnje nuklearnih centrala koji organizuju široke koalicije ogranaka Građanskih inicijativa zajedno sa studentskim aktivistima. Većina grupa je *gewaltfrei* – odbacuju nasilje kao metod političke borbe i sprovode akcije građanske neposlušnosti – fizička zauzimanja gradilišta i „sedeće“ proteste. Međutim, policijske intervencije kod ovih protesta nekad su dovodile do nasilnih ishoda, posebno kada su u protestima učestvovalе grupe nove levice – K-Gruppen i Spontis.

(4) „Nemačka jesen“, od 1977. do 1980. – Donošenje anti-terorističkih zakona 1977., kao odgovor države na talas terorističkih napada RAF-a (ubistva saveznog javnog tužioca Bubacka, bankara Pontoa, kidnapovanje i ubistvo predsednika udruženja nemačkih industrijalaca, Schleyera, kao i otmica Lufthansinog aviona od strane palestinskih terorista) donosi proširenja policijskih ovlašćenja. Ovo dodatno antagonizira aktiviste levičarskih pokreta, već revoltirane primenom Modell Deutschlanda, za koji smatraju da je posredno stvorio atmosferu „lova na veštice“. To objašnjava i „uokviravanje“ pitanja zaštite životne sredine i protesta protiv izgradnje nuklearnih centrala kao pitanja „poslednje linije odbrane“, protiv „kolonizacije unutrašnjeg sveta“. Levičarski aktivisti smatrali su državu autoritarnom i verovali da je na snazi policijska represija, čemu su dodatno doprineli slučaj *Mescalero*¹¹, kao i *sumnjiva samoubistva trojice zatočenih lidera RAF-a*.

Istovremeno, mere štednje koalicione vlade socijaldemokrata i liberala izazvane recesijom, kao i porast zagađenosti životne sredine utiču na širenje antimodernističkih stavova i dovode do procvata alternativnih kulturnih grupa levičarske orijentacije koje napuštaju političko i instrumentalno i priklanjaju se subkulturnom i kontrakulturnom delovanju. Takođe, svoje neprihvatanje vladinih politika levičarske organizacije izražavaju i odbijanjem finansijske pomoći države, jer to vide kao pokušaj kooptiranja. Pokreti postepeno izgrađuju sopstvenu infrastrukturu, pa u to vreme pokret Zelenih prerasta u partiju.

¹¹ Kada je nakon policijske racije na jedan studentski časopis, u kom je u vezi sa ubistvom Bubacka pod pseudonimom *Mescalero* objavljen članak slavodobitnog tona, grupa profesora podržala je studente tako što je isti članak iznova objavljivala u izdanjima koja su uređivali; kao odmazdu, vlasti su ih naterale da potpišu sramne izjave o lojalnosti, što je dodatno uverilo levičarske aktiviste u represivni karakter države i još snažnije polarizovalo javno mnjenje. Prema Dews, P., (1986), Interviews with Jurgen Habermas, Verso, New York, United States, str. 88.

Grupe Građanskih inicijativa koje učestvuju u antinuklearnom protestu ostaju dosledne u svom odbijanju nasilja, ali, kao i u prethodnom periodu, zbog konfrontacija radikalnih grupa sa policijom tokom protestnih akcija i one često bivaju kolateralne žrtve policijske brutalnosti, što ovom periodu dodatno udaljava NDP od saradnje sa institucijama sistema.

(5) „Antiraketna kampanja“, od 1981. do 1983. – početkom 1980-tih u SR Nemačkoj naglo se razvija mirovni pokret – konglomerat grupa povezanih sa nemačkim komunistima, sindikata, pripadnika levog krila SDP-a, grupa bliskih partiji Zelenih, hrišćanskih, ženskih, i nekih radikalnijih grupa – koji se zalaže protiv razmeštanja krstarećih raketa na teritoriji Evrope. Mirovni pokret je najmasovniji pokret u istoriji Nemačke – marš u Bonu okuplja 300 hiljada ljudi, a peticija protiv raspoređivanja krstarećih raketa čak 5 miliona potpisa. Mada neke od grupa okupljenih u mirovnom pokretu pokazuju sklonost ka nasilnom protestu, ovaj NDP favorizuje građansku neposlušnost kao oblik akcije, u skladu sa svojom miroljubivom prirodom. Bez obzira na to što mirovni pokret nije uspeo da zaustavi razmeštanje raketa, on je dao višestruki doprinos razvoju NDP – unapredio je metode građanske neposlušnosti kao sredstava aktivističke borbe, kao i tehnike korišćenja društvenih mreža za mobilizaciju podrške; takođe, zbog beskompromisnog insistiranja na nenasilnoj akciji uspeva da premosti jaz između pripadnika malih grupa okupljenih u pokret sa jedne, i građana koji se do tada nisu bavili aktivizmom, sa druge strane.

Radikalnu manjinu u okviru NDP u ovom periodu čini nova generacija političkih aktivista, mahom iz marginalnih subkultura velikih nemačkih gradova, koja zastupa nejasnu mešavinu anarhističke i anti-imperijalističke ideologije i sukobljava se sa policijom koja ih raseljava iz skvotova, ili tokom zauzimanja lokacija za izgradnju nuklearnih centrala. Oni se do sredine 1980-tih godina profilisu kao grupa Autonomi, koju čine uglavnom marginalizovani i nezaposleni mladi ljudi iz siromašnih predgrađa, čiji je osnovni oblik protesta zauzimanje javnih prostora – skvotovanje – koje je upravo povod za razmene nasilja sa policijom.

(6) „Godine pragmatizma“, od 1984. do početka 1990. godine – Zahvaljujući premošćavanju jaza između aktivista i ne-aktivista mobilizacija za učešće i podršku NDP značajno je olakšana i nakon opadanja mirovnog pokreta. Građani se tokom ovog perioda lako mobilisu i reaguju na konflikte povodom raznovrsnih problema – zagađenja bukom, popisa, konferencija MMF-a u Berlinu i drugih. Simbolizam repertoara akcije ima sve veći značaj, što govori o

nameri organizatora akcija da prevashodno pridobiju podršku javnog mnjenja. Organizaciona struktura NDP postaje sve složenija i profesionalnija – osnivaju se i mediji, izdavačke kuće, klubovi koji pomažu razvoj mreža i mobilizaciju podrške i pristup finansijskim resursima (čak i Zeleni odustaju od svog bezhijerarhijskog ustrojstva). Noseći princip aktivizma prestaje da bude „borba protiv sistema“ – sada je to „potraga za boljim rešenjima“. I repertoari akcija i ideologije su značajno umerenije i konstruktivnije u odnosu na prethodne periode. NDP se približavaju institucijama političkog sistema, i NDP pristaju na državne donacije. Međutim, i tokom ovog perioda opstaju radikalne grupe poput Autonomen i Spontis, koje se, mada zadržavaju slabu međusobnu koordinaciju, posebno specijalizuju za nasilnu konfrontaciju, kroz oružanu odbranu skvotova od napada policije i neonacističkih grupa, ili za sukobe sa policijom tokom protestnih marševa.

NASILNI ODGOVOR DRŽAVE

Podelu istorijata NDP u SR Nemačkoj do 1990-tih godina na šest faza hronološki prati podela na faze kroz koje je prolazio odgovor države¹², uključujući tu i represivni odgovor:

- (1) „Konzervativizam ere Adenauera“ – period od 1950-tih, kao i rane 1960-te godine – Reakcije policije na proteste u SR Nemačkoj u vreme nastanka Vanparlamentarne opozicije nisu bile previše brutalne, ali su bile relativno česte¹³ – pratile su gotovo sve marševe koje su snage Vanparlamentarne opozicije održavale, jer je takav vid protesta najčešće bio zabranjivan. Razlog zabranama je to što je pre pojave studentskog pokreta među nemačkom policijom vladalo uverenje da je svako okupljanje potencijalno rušilačko, da u sebi sadrži mogućnost „stvaranja rulje“ i remećenja „javnog reda“, te da se brzo može pretvoriti u opasnost uperenu prema državi. Takav odnos prema „izazivačima države“ najvećim delom je bio posledica postojanja DR Nemačke i podele Berlina i u praksi je značio rutinsko korišćenje diskrecionog ovlašćenja policije da ograniči pravo na protest, čak i kada su u pitanju nevelike protestne šetnje

¹² Pregled faza državnog odgovora u SR Nemačkoj prema Della Porta, D. (1995.), str. 63-71.

¹³ Srah da bi eventualna grubost policije probudila sećanja na nacistički režim i Vajmarsku republiku, kao i nastojanja policije da iznova pridobije poverenje stanovništva bile su kočnica „tvrđog“ odgovora.

i okupljanja ili privremena zaustavljanja saobraćaja. Represija države u ovom periodu sprovedena je i kroz sudske zabrane neonacističkih i komunističkih grupa, zbog toga što su sindikati, koji su činili deo Vanparlamentarne opozicije, bili relativno snažni, kao i zbog toga što su socijaldemokrate u nekim saveznim državama sprečavale konzervativce da pribegnu upotrebi sile.

- (2) „Period velike koalicije“ – sredina i kraj 1960-tih godina – Zajednička Vlada socijaldemokrata i demohrišćana obeležila je doba nastanka studentskog pokreta. Njen odnos prema ovom pokretu isprva je relativno tolerantan, uz nasleđenu tradiciju „tvrdog“ stava policije prema remećenju „javnog reda“, koji ostaje osnov za zabranu akcije. Doduše, i priroda samog protesta na početku je bila *gewaltfrei* – studenti su se ideološki protivili upotrebi sile. Njihov repertoar akcija uključivao je konfrontiranje vlastima isključivo kroz „ograničeno kršenje pravila“. Međutim, kako je protest odmicao, iako policija nastoji da što manje primenjuje represivne mere, zbog nesprečavanja studentskih protesta često je na meti desničarske štampe. Prekretnica u ovom periodu biće apel Vlade, kao i socijaldemokratskog gradonačelnika Berlina, za silovitijim odgovorom na akcije studenata. U daljem razvoju pokreta spontano, situaciono nasilje pojavljuje se sve više u sudarima protestanata i policije, da bi eskaliralo u junu 1967. godine kada je policija ubila studenta Bennoa Ohnesorga tokom protesta protiv posete iranskog šaha Berlinu. Nedugo zatim, pokušaj ubistva studentskog lidera Rudija Dutschkea u proleće 1968. godine otvara širom vrata radikalizaciji studentskog pokreta, koji je od opredeljenja za nenasilje sve više inklinirao ka „nasilnoj odbrani“ kao legitimnom sredstvu. Grupe studenata formirale su „borbene odrede“ i razmatrale sabotazu kao način borbe. Ipak, većina aktivista ostaje verna opredeljenju za nenasilje i distancira se od radikalizovanih grupa. Podela po ovom pitanju unutar SDS-a kulminira 1969., nakon „bitke kod Tegeler Wega“¹⁴, da bi početkom 1970-tih iz grupa koje su u ovom raskolu stale na stranu nasilja ili same učestvovala u ovom sukobu nastala Frakcija Crvene armije (Rotte Armee Fraktion – RAF), tj. Baader-Meinhof grupa.

Odnos države prema studentskom protestu tokom perioda „velike koalicije“ bio je posledica odnosa snaga u Vladi i preovlađujućeg javnog mnjenja. Pošto se po

¹⁴ Ulični sukob oko 1,500 protestanata koji su nosili šlemove i kamenicama gađali oko 1,000 policajaca opremljenih vodenim topovima, a koji se odigrao u mondenskoj ulici Tegeler Weg. Prema Smith, J. and Moncourt, A., (2005), *The Red Army Faction, A Documentary History, Projectiles for the People*, str. 40-41.

prvi put od Drugog svetskog rata našla u Vladi, SDP je podlegla pritiscima koalicionih partnera, kao i potrebi da dokaže svoj legitimitet i zauzela prilično negativan stav prema SDS-u. Političko vođstvo države osetilo se ugroženim od strane studentskog pokreta, posebno kako je on postajao sve radikalniji, a javno mnjenje bilo je pod snažnim uticajem konzervativne štampe, pre svega tabloidnog Bild-a¹⁵ koji je vodio kampanju protiv „šezdesetosmaša“. Međutim, i pored preovlađujućeg konzervativnog stava, čuju se i suprotni glasovi: liberalna štampa kritikuje policijsku represiju, a studenti osvajaju i simpatije javnog mnjenja, pa čak i unutar samih policijskih struktura, koje su želele otklon od tradicionalnog „tvrdog“ stava i prelazak na demokratičniji način rada. Zbog ovih oprečnih tendencija, svaki put kada bi kao reakcija na neki oblik protesta usledila policijska represija, javno mnjenje bi se polarizovalo. Stav o državnoj represiji prema „šezdesetosmašima“ u tom periodu bila je jedna od ključnih političkih podela u SR Nemačkoj.

(3) „Godine reformizma“ – početak 1970-tih – ova faza nemačkog državnog odgovora na NDP uglavnom se vremenski poklapa sa fazom razvoja pokreta označenom kao „dugi marš kroz institucije“ u kojoj studentski pokret jenjava i zamire, dok se, sa druge strane, pojavljuju i razvijaju različite grupe objedinjene nazivom Građanske inicijative, posvećene praktičnim pitanjima urbanog života na lokalnom nivou. Dolaskom na vlast socijalno-liberalne koalicione Vlade koju predvodi Willy Brandt institucije sistema otvaraju se za konvencionalno građansko učešće, pa one postaju kanali za ispostavljanje zahteva NDP državi. U ovakvoj klimi, sve do sredine sedamdesetih, nasilni protest je veoma redak, čak je, zbog otvaranja institucija, unutar samih Građanskih inicijativa smatran apsolutno nelegitimnim. Represivni odgovor na nasilne proteste beleži se u ovom periodu isključivo kada je reč o uličnim okršajima koje organizuju radikalni levičari, u sklopu svoje strategije „marginalnih grupa“. Ovde je reč o intervencijama policije pri iseljavanju skvotera, prilikom kojih su pripadnici radikalnih grupa (malobrojnih, i uglavnom povezanih prijateljskim vezama) organizovano napadali policiju „Molotovljevim koktelima“.

U ovim okolnostima pojavljuju se naznake demokratizacije policijskog odgovora na kolektivne akcije. U nameri da intervencije učini preciznijim i izbegne eska-

¹⁵ Jedan učesnik tadašnjih protesta navodi da su studenti smatrali Bild direktno odgovornim za hajku protiv Dutschkea, koja je prethodila atentatu na njega. Prema Schaefer, L., (2008), '68 Movement Brought Lasting Changes to German Society, Deutsche Welle.

lacije, policija razvija novi metod rada – jedinice Diskussionkommando¹⁶, sačinjene od grupa nenaoružanih pripadnika policije u uniformama, čiji je zadatak da tokom protesta pregovaraju sa aktivistima i liderima i odvrate ih od pribegavanja nasilnim sredstvima – koji u praksi ima mešovite rezultate¹⁷. Tolerantniji državni odgovor na „izazivače“ u vidu NDP, kao i počeci demokratizacije policije u ovom periodu posledica su delimično smene u vlasti, kada umesto demohrišćana koalicioni partner socijaldemokrata postaju liberali, a delom su rezultat promene društvene svesti nastale kao posledice studentskog protesta. Nakon dolaska na vlast, simboličnim gestom Brandtovog kabineta abolirani su učesnici nereda tokom studentskih protesta, a istinska posvećenost liberalnom odnosu prema DP oličena je i u reformi krivičnog zakonodavstva, ukidanjem zakona koji je kriminalizovao „remećenje javnog reda“, na osnovu kojeg je u prethodnim periodima zabranama okupljanja bilo ograničavano pravo na protest.

Međutim ova liberalizacija neće trajati dugo. Početak 1970-tih obeležen je i formiranjem Baader Meihoff grupe (RAF), iz militantnog krila SDS-a koja se finansira iz pljački banaka i otpočinjanjem njihovih bombaških akcija u kojima je stradalo nekoliko desetina ljudi¹⁸. RAF u početku uživa simpatije širih slojeva, naročito mladih i obrazovanih levičara, ali će ova podrška ubrzano opadati kako tokom godina bude rasla brutalnost njihovog nasilja.¹⁹ Takođe, atmosfera koja 1972. nastaje u SR Nemačkoj nakon masakra na Olimpijskim igrama u Minhenu, a koji su logistički podržali članovi RAF-a, donekle anulira efekte prethodne liberalizacije policijske strategije jer se ponovo na snagu vraćaju zakonske mere koje ograničavaju slobodu protesta. Simbolični, ali i realni porast autoritarnih tendencija u državnom aparatu nastupa donošenjem zakona koji je ustanovio procedure koje bi sprečile zapošljavanje u javnoj službi licima koja imaju „protivustavne“ stavove. Iako je primenjen u svega nekoliko slučajeva, ovaj zakon je obnovio imidž autoritarne države, čemu su doprinele i antiterorističke akcije policije koje su odnele ljudske žrtve, kao i štrajkovi glađu terorista kojima su ukazivali na teške uslove u zatvorima.

¹⁶ Prema Mc. Adam D. et al., (1996), *Comparative Perspectives on Social Movements – Political opportunities, mobilizing structures, cultural framings*, Cambridge University Press, Cambridge, Massachusetts, str. 74

¹⁷ Der Spiegel 24 (1970), *Vorwärts, Männer!*

¹⁸ Deutsche Welle staff (2007), *Red Army Faction: A Chronology of Terror*.

¹⁹ Enciclopedia Britannica, *Red Army Faction (RAF)*.

- (4) „Delimični povratak konzervativizma“ – sredina i kraj 1970-tih – Ova faza državnog odgovora na NDP u SR Nemačkoj hronološki se poklapa sa fazama razvoja NDP nazvanim „godine izneverenih iluzija“ (1974-76) i „nemačka jesen“ (1977-80). „Godine izneverenih iluzija“ nastupaju nakon dolaska na vlast Helmuta Schmidta, kada mnogi levičarski pokreti (ženski pokreti, pokreti mladih, pokreti za zaštitu životne sredine) nezadovoljni autoritarnim tendencijama vlasti koje bile posledica terorističkih napada RAF-a, gube entuzijazam za ostvarivanje svojih zahteva kroz institucije, ali i za nekonvencionalnu kolektivnu akciju uopšte. Njihov odgovor je povlačenje iz javnosti i formiranje konsensualnih pokreta – grupa za samopomoć, kulturnih centara, komuna i sl. – koji ne teže da utiču na promene u društvu. Ipak, paralelno sa povlačenjem nekih, druge grupe u okviru pokreta Građanskih inicijativa obraćaju se vlastima i traže promenu: protestuju protiv politike smanjenja javnih davanja i povećane represije koja prati Modell Deutschland, protiv izgradnje nuklearnih centrala i zalažu se za prava političkih zatvorenika (militantnih aktivista), uglavnom držeći se *gewaltfrei* principa, mada često i bivajući žrtvama policijskih odgovora na nasilne taktike radikalnih grupa (K-Gruppen, Spontis), koje takođe učestvuju u protestnim akcijama.

Marginalne levičarske grupe vremenom postaju sve nasilnije, posebno tokom odbrane okupiranih objekata, bilo da je reč o površinama namenjenih izgradnji nuklearnih objekata ili skvotovima, a odgovor policijskih snaga sve je snažniji. Zahvaljujući otporu većine grupa Građanskih inicijativa, marginalne grupe ne uspevaju da nametnu nasilni protest kao taktiku, ali kada im to pođe za rukom, nailaze na intenzivan i brutalan policijski odgovor koji se „preliva“ i na umerene aktiviste. I stavovi policije prema protestu vremenom postaju sve manje tolerantni. Tako je, kada je u pitanju okupacija nuklearnih centrala, početni trpeljivi stav postepeno ustupao mesto razrađenoj policijskoj strategiji. Ona se zasnivala, pre svega, na merama prevencije – pomoću fizičkih prepreka otežavao se pristup šticećenim objektima, a zatim na upotrebi sile prema militantnim grupama protestanata, pošto su prethodno sprovedene mere prevencije i nadzora. Sledeći ovu strategiju, policija je često zabranjivala demonstracije ili određivala rute protesta, ali poučena iskustvom iz vremena studentskog protesta nije silom sprovodila te zabrane. Naprotiv, da bi se izbegla eskalacija policija je težila da izbegne frontalno sukobljavanje i da izoluje ekstremne grupe, koliko je to bilo moguće. Ovo intenziviranje policijske represije prema protestantima dodatno utiče na učvršćivanje imidža SR Nemačke kao autoritarne države u očima aktivista NDP, koji govore o

„renacifikaciji“ zemlje. Na ovo posebno imaju uticaj svedočenja²⁰ o narušavanju ljudskih prava političkih zatvorenika, tj. terorista iz grupe Baader Meinhoff, kao i samoubistva njihovih pripadnika.

(5) „Pregovaranje i povremena eskalacija“ – od 1980-tih nadalje – ova faza državnog odgovora na NDP odnosi se na periode razvoja zapadnonemačkih pokreta nazvane „antiraketnom kampanjom“ (1981-83. godine) i „godinama pragmatizma“ (1984-90. godine). Tokom faze „antiraketne kampanje“, široka koalicija grupa okupljenih u mirovni pokret čvrsto je opredeljena za nenasilje i sprovodi sve maštovitije akcije građanske neposlušnosti, kao najviši domet konfrontacije sa vlastima, uz povremene nasilne ispade radikalnih grupa; „godine pragmatizma“ donose mobilizaciju novih aktivista, tzv. ne-aktivista, posvećujući pažnju širem dijapazonu novih problema – gradskoj buci, zagađenju životne sredine, radu međunarodnih finansijskih institucija i drugim.

Na početku ovog perioda transformiše se strategija državnog odgovora, jer je tolerancija prema antinuklearnom pokretu mnogo veća nego što je bila u prethodnom periodu. Ova promena najavljena je u članku pod nazivom „Nove strategije unutrašnje bezbednosti za 1980-te godine“, objavljenom 1982. u časopisu nemačke policije, a koji uz tolerantniji pristup prema umerenim delovima NDP preporučuje i „tvrđi“ pristup i izolaciju militantnih grupacija²¹. Tačka preokreta u strategiji odnosa države i policijskog odgovora na protest nastupila je 1985. godine²², kada je Ustavni sud potvrdio pravo demonstranata na protest ispred atomske centrale u Broksdorfu, naglašavajući obavezu vlasti da zauzmu „prijateljski stav“ i shodno ponašanje prema demonstrantima, kao i da zaštite njihova prava, podjednako i od radikalnih grupa. Promena u policijskom odgovoru odigrala se i na tehničkom, ali i na nivou svesti pripadnika policijskih snaga i njihove zajedničke „policijske kulture“. Što se tiče taktika, jačaju preventivne kontrole, uvećava se tolerancija prema različitim formama protesta, blaže i selektivnije se upotrebljavaju represivne mere – i to sve uprkos opasnosti koju predstavlja prisustvo terorizma, tj. napadi RAF-a koji će uslediti tokom 1980-tih. Prioritet sada predstavlja očuvanje mira, a ne sprečavanje remećenja „javnog reda“; policija isprobava nove metode

²⁰ Boggs, C., (1986), *Social Movements and Political Power: Emerging Forms of Radicalism in the West*, Temple University Press, United States, str. 172-174.

²¹ U Kriesi, H. et al. (1995), *New Social Movements in Western Europe – A Comparative Analysis*, Routledge Taylor & Francis Group, London, United Kingdom, str. 125-126.

²² U Snow D. et al. (2006), *Blackwell Companion to Social Movements*, Blackwell Publishing Ltd, Hoboken, United States, str. 223.

– izoluje militantna krila kako bi izbegla napade na nenasilne protestante, formiraju se manje jedinice, bolje obučene, sa savremenijom opremom, usavršavaju se načini komunikacije između jedinica. Paralelno sa ovim tehničkim unapređenjima, menja se policijska kultura – tj. način na koji policijske snage posmatraju aktiviste NDP i svoju ulogu u odnosu na njih – aktivisti i lideri NDP ne smatraju se više marionetama komunističkih režima, a menja se i svest policije o javnom mnjenju, kao i njihov odnos sa medijima. Postavši svesni rizika negativnog publiciteta, predstavnici policije od početka 1980-tih pa nadalje sve češće upućuju apele donosiocima odluka da pronađu političko rešenje za konflikte, ne želeći da preuzmu odgovornost za mere koje bi bile nepopularne.

Ovakav odnos države prema NDP odražavao je političke prilike – početkom ovog perioda CDU se vraća u Vladu, što, međutim, ne rezultira povećanjem netolerancije države prema protestima NDP. Tolerancija države ustrajava i pored povremenih simboličnih akata kojima se demonstrira „tvrd“ stav prema NDP, a čija je jedina funkcija bila da se udovolji konzervativnim glasačima, kao što je npr. zabrana pokrivanja lica tokom protesta. Takođe, opadanjem pretnje od terorizma i jenjavanjem ekonomske krize iz prethodne decenije deeskalira i politički konflikt. Čak i kada je nakon terorističkih akcija RAF-a 1986. donet zakon o borbi protiv terorizma koji donekle ograničava građanska prava, već naredne godine država nudi pomoć licima koja su napustila terorističke grupe, a dve godine kasnije i smanjenje kazne za teroriste koji priznaju svoja dela²³. Krajem perioda i mediji i šira javnost sve više usvajaju liberalan stav prema NDP i njihovim zahtevima, ne dopuštajući nikakvo nasilje od strane policije, ali ni nasilje od strane aktivista.

Na odgovore države na proteste NDP u SR Nemačkoj tokom posmatranog perioda uticalo je više faktora – propisi koji su tokom posmatranog perioda više ili manje ograničavali pravo na protest, decentralizacija organizacije policije, poštovanje principa podele vlasti, politička kultura, kao i (ne)učešće SDP u Vladi. Tako je ustavno uređenje SR Nemačke dalo mogućnost organima vlasti federalnih jedinica da u primeni represije odstupaju od politike saveznih, pa je, npr. represija spram anti-nuklearnih aktivista od strane organa federalnih jedinica odražavala opredeljenje demohrišćana za politiku konfrontacije sa NDP, u vreme kada je centralna Vlada sačinjena od socijaldemokrata i liberala zagovarala pregovore kao način kontrole protesta. Zahvaljujući nezavisnosti sudstva oslobađajuće presude po optužnicama za remećenje javnog reda tokom 1980-tih godina označile su prekretnicu u politici

²³ Prema Della Porta, D. (1995), str. 71.

upotrebe sile, dok su raniji periodi bili obeleženi strožim odnosom sudstva prema aktivistima, pa čak i osudama na osnovu „posredne odgovornosti“, kada su lideri protesta bivali obavezani na naknadu štete prouzrokovane tokom demonstracija. Na državni odgovor uticala je i politička kultura, pa je tako poštovanje *Rechtsstaat* (pravne države) delovalo kao ograničavajući faktor represije. Na kraju, učešće u vlasti SDP-a, kao partije levice doprinelo je tolerantnijem stavu policije prema NDP, uz značajna odstupanja od ovog pravila, kao za vreme „velike koalicije“, kada je SDP morala da dokaže svoju sposobnost da vlada priklanjanjem represivnim metodama protiv SDS-a.

Da bi se u potpunosti razumeli efekti državne represije NDP u SR Nemačkoj, potrebno je imati u vidu da na odabir strategija i oblika akcija NDP u svakoj prilici utiče i procena o aktuelnoj strukturi političkih prilika, od kojih u datom trenutku zavise koristi, troškovi i šanse za uspeh akcija nekog NDP. Sa druge strane, i policija na osnovu procena o pretnji koju predstavlja neki pokret donosi odluku o načinu na koji će postupati. I jedna i druga procena u krajnjoj liniji zavise od percepcija. Zbog uloge koju u njihovom oblikovanju imaju mediji, njihov odnos prema NDP uticaće i na ponašanje lidera i pristalica pokreta i na ponašanje policije, što se u teoriji označava kao „diskurzivni oporunitet“²⁴. U tom smislu odnos medija prema NDP takođe može predstavljati oblik represije, onda kada efekti medijskog izveštavanja deluju suprotno delovanju nekog NDP. Zbog toga savremeni istraživači NDP sve češće usvajaju širi pojam represije (Jennifer Earl, Marx Ferree), uzimajući u obzir i onu koja potiče od nedržavnih aktera, a posebno medija.

Kada je reč o medijskom izveštavanju o NDP u SR Nemačkoj, u posmatranom periodu se uočava²⁵ „zaglušujuća tišina“: procenat sadržaja u kojima se pojavljuju predstavnici NDP je svega 2, i svega 6 u odnosu na ukupan broj predstavnika nevladinog sektora, naspram, npr. 23 i 39, koliki su ti procenti u istom periodu u SAD. Sa druge strane, u SR Nemačkoj, predstavnici crkve čine 55 odsto ukupnih medijskih pojavljivanja predstavnika nevladinog sektora, naspram 17 u SAD. Ovakvo nizak procenat vidljivosti NDP u SR Nemačkoj nije posledica pasivnosti NDP, već jake tendencije medija da uskraćuju prostor nekonvencionalnim akterima. U tom smislu, upravo nezainteresovanost medija i njihove preferencije za konformi-

²⁴ Della Porta D. and Diani M., (2006), str. 219.

²⁵ Prema Marx Ferree, u Davenport et. al. (2005) *Repression and Mobilization*, University of Minnesota Press, United States, str. 138-151.

stičko izveštavanje predstavljale su represiju prema NDP u SR Nemačkoj, budući da su vidljivost, kao i mogućnost da se javnosti komuniciraju netradicionalni narativi i „okviri“, važni elementi koji utiču na mobilizacioni potencijal pokreta.

EFEKTI DRŽAVNE REPRESIJE NOVIH DRUŠTVENIH POKRETA

Represivni odgovor države na NDP u SR Nemačkoj²⁶, prate tri pravilnosti:

- (1) Što su reakcije policijskih snaga na proteste bivale ređe, selektivnije i manje nasilne, to bi se stvarale povoljnije okolnosti za nastanak pokreta i mobilizaciju pristalica i resursa. Na primer, tokom faze „dugog marša kroz institucije“, koju odlikuje retka i selektivna primena represivnog odgovora, stvorili su se uslovi za „uokviravanje“ novih pitanja oko kojih je bilo moguće mobilisati resurse – pitanja nuklearne energije, ili pitanje opravdanosti i pravičnosti mera smanjenja socijalnih davanja koje su pratile primenu mera Modell Deutschland ekonomske politike; slično se dešavalo i od sredine 1980-tih godina, kada je promena strategije državnog odgovora dovela i do promene u policijskoj kulturi širom zemlje (bez obzira na strukturu vlasti u savezним državama), tako da policija prestaje da posmatra lidere i aktiviste NDP kao društvene otpadnike i marionete Istočne Nemačke, već priznaje legitimitet njihovog delovanja, što odlučujuće doprinosi munjevitom porastu mobilizacionih kapaciteta NDP i privlačenju tzv. ne-aktivista, onih koji se do sada nisu angažovali u protestima i drugim akcijama pokreta. Suprotno, raniji „tvrđi“ pristup, tokom „nemačke jeseni“, navodi mnoge levičarske grupe da se povuku iz sfere javnog života i da nastave delovanje kao konsensualni pokreti (grupe za podršku, kulturni centri, komune i sl.)
- (2) Što je državna represija bivala učestalija, neselektivnija i brutalnija – to je više odvrćala umerenije pristalice i aktiviste od bilo kakvog oblika akcije, a istovremeno je stimulisala pojavu radikalnih grupa posvećenih nasilnom protestu. Evolucija državne represije koja je rezultirala razvojem radikalnih grupa posebno je uočljiva tokom perioda „velike koalicije“ koji koincidira sa periodom razvoja studentskog pokreta: na početku posvećen metodima nenasilne borbe, pokret kroz svoje akcije spontano reaguje na „tvrde“ metode policije, što stvara spiralu nasilja čiji su deo i događaji koji su poslužili

²⁶ Prema Della Porta, D. (1995), str. 80-81.

kao „okidači“ za radikalizaciju grupa unutar SDS-a, praćenu, s početka velikom, podrškom mladih i obrazovanih pristalica pokreta. Tako ubistvo Bennoa Ohnesorga, kao i kasnije ranjavanje pri atentatu na studentskog lidera Rudija Dutschkea koje je usledilo nekoliko meseci kasnije, i na kraju, sukob kod Tegeler Wega – direktno utiču na formiranje „borbenih odreda“ unutar pokreta studenata, kao i na formiranje grupe Baader Meihhof (RAF).

Suprotno, ređa, selektivna represija i „mekši“ pristup koji uključuje i nerepresivne, preventivne mere, potpuno delegitimizuju nasilje u očima javnosti – tako akcije RAF-a rapidno gube podršku sredinom 1970-tih, u doba „dugog marša kroz institucije“, što je suprotnost simpatijama dela javnosti sa početka decenije. Isto tako, „legitimizacijom“ NDP tokom osamdesetih godina od strane policije i promenom strategije državnog odgovora na NDP koja je favorizovala moderne i nenasilne taktike policijske kontrole protesta²⁷, ostavlja se malo prostora za radikalne grupe, jer u uslovima otvorenosti sistema, kada DP svoje zahteve uglavnom mogu ostvariti kroz građansko učešće, čak i nenasilni protest ima umanjene mobilizacione kapacitete jer deluje manje svrshodno, dok nasilni potpuno gubi smisao.

(3) Repertoar akcija i taktike koje primenjuju NDP i taktike policijskog odgovora se međusobno usklađuju. Ovo usklađivanje ide u pravcu povećanog nasilja kada situaciono nasilje učesnika protesta naiđe na „tvrđ“ represivni odgovor, stvarajući tako „spiralu nasilja“, kao što je bio slučaj tokom kasnih 1960-ih, u doba studentskog protesta, koji se upravo i završio opstankom radikalizovanih, nasilju posvećenih grupa, te istovremenim nestankom mirnih formi protesta i njegovim potpunim prestankom. Slična situacija u SR Nemačkoj uslediće i tokom „nemačke jeseni“, krajem 1970-tih, kada „tvrđi“ policijski odgovor doprinosi stvaranju grupa kao što su Autonomen, koje svojim nasilnim taktikama ugrožavaju sudbinu protesta većine Građanskih inicijativa, čija je politika nenasilje. Ipak, pošto radikalizaciji pokreta pomaže neselektivnost policijske represije (budući da ona motiviše odgovor tako što stavlja u izgled pogoršanje situacije ako se ništa ne preduzme), nasilni protest u ovom periodu beleži porast. Suprotno, promena strategije državnog odgovora od sredine 1980-tih utiče na NDP u smislu da NDP nasilni protest prestaju da posmatraju kao taktičku mogućnost.

²⁷ U Snow D. et al. (2006), str. 232.

U tabeli 1 nalazi se uporedni prikaz faza razvoja NDP i odlika akcija ključnih NDP sa jedne strane, i faza državnog odgovora i njegove sadržine sa druge, uz posledice koje je on imao na razvoj NDP.

Tabela 1: Represivni odgovori države i razvoj NDP u SR Nemačkoj u periodu 1960.—1990.

FAZA NDP	KLJUČNI NDP	AKCIJE NDP	NASILJE NDP	FAZA ODGOVORA DRŽAVE	ODLIKE REPRESIVNOG ODGOVORA	RAZVOJ NDP NA KRAJU PERIODA
Rane 1960-te	APO	Manifestacija: marševi, demonstracije	Spontano, reaktivno	Adenauerova era	Redak, selektivan, nasilan, reaktivan, „tvrđ“, u okvirima zakona	Razvoj SDS iz APO, novi identiteti i oblici akcije
Godine studentskog pokreta (1967-69.)	SDS	Konfrontacija: sedeći protesti, divlji marševi, nenasilno kršenje pravila, „nasilna odbrana“	Od <i>gewaltfrei</i> i situacionog, spontanog nasilja do širenja „nasilne odbrane kao legitimnog sredstva“	Velika koalicija	Čest, selektivan, nasilan, reaktivan, „tvrđ“, u okvirima zakona	Radikalizacija studentskog pokreta, stvaranje „urbane gerile“ iz koje nastaje RAF, zamiranje umerenog SDS-a
Dugi marš kroz institucije (1970-73.)	Latentni SDS, Građanske inicijative, ženski pokreti	Manifestacija: peticije, leci, pisma, protestne okupljanja, skvotovi	Retko i povremeno nasilje „urbane gerile“	Godine reformizma	Redak, selektivan, preventivan, „mek“, u okvirima zakona	„Odumiranje“ studentskog pokreta, uz početnu mobilizaciju oko novih pitanja (nuklearna energija)
Godine izneverenih iluzija (1974-76.)	Alternativni sektor, Građanske inicijative, anti-nuklearni protest	„Druge kulture“ i konfrontacija: marševi, protesti, zauzimanje lokacija nuklearnih centrala	Situaciono, uz povremeno nasilje „urbane gerile“; tendencija porasta nasilja	Delimični povratak konzervativizma	Češći, selektivniji, preventivan, uglavnom „mek“, ponekad „tvrđ“, u okvirima zakona; mirni protestanti često žrtve akcija radikalnih grupa	Povlačenje levičarskih grupa iz javnog života, mobilizacija oko novih pitanja (<i>Modell DE</i> , nuklearna energija)
Nemačka jesen (1977-80.)	Anti-nuklearni pokreti i pokreti mladih	Konfrontacija: marševi, protesti, zauzimanje lokacija nuklearnih centrala	Situaciono, uz povremeno nasilje „urbane gerile“			Dodatna antagonizacija levičarskih pokreta, „uokviravanje“ pitanja životne sredine i nuklearne energije kao „poslednje odbrane“, pojava Autonomien
Antiraketna kampanja (1981-83.)	Mirovni pokret i povremeno „stari“ NDP	Manifestacija: „građanska neposlušnost“	Retko nasilje „urbane gerile“	Pregovaranje i povremena eskalacija	Redi, selektivan, preventivan, „mek“, u okvirima zakona	Munjeviti razvoj širokog mirovnog pokreta, pridobijanje „ne-aktivista“, pojava skvotera
Godine pragmatizma (1984-90.)	Ekološki, pokreti mladih	Manifestacija: simbolizam	Retko nasilje „urbane gerile“			Laka i brza mobilizacija NDP oko novih pitanja

Ukoliko bi se fenomen represije posmatrao u širem smislu, tako da obuhvati i ne-državne aktere, pri proceni njegovih efekata na NDP SR Nemačke posebno bi trebalo imati u vidu i ignorisanje kojem su ovi pokreti bili izloženi od strane medija. Istovremeno, treba imati u vidu da izveštavanje medija o protestnim akcijama nije isto što i mogućnost rutinskog pristupa lidera i aktivista NDP medijskom prostoru, budući da tradicionalni mediji prikazuju pokrete i njihove proteste služeći se uvreženim, konvencionalnim „okvirima“. Tek onda kada dobiju priliku da sami plasiraju sadržaje – kroz intervjuje ili druge formate – NDP imaju i mogućnost da na autentičan način objasne svoje zahteve i ponude alternativnu viziju sveta kroz sopstvene „okvire“. Budući da navedeni rezultati istraživanja o medijskom izveštavanju o NDP u SR Nemačkoj ukazuju na zanemariv procenat pojavljivanja lidera i aktivista ovih pokreta u sredstvima javnog informisanja, može se zaključiti da je medijsko „učetkivanje“ NDP uticalo na umanjenje njihovog mobilizacionog potencijala zbog toga što im je uskraćen pristup potencijalnim pristalicama. Utoliko ovo „učetkivanje“ jeste predstavljalo deo korpusa represivnih akcija spram NDP, bez obzira na to da li je ono bilo posledica uticaja državnih vlasti ili nezavisnog delovanja ne-državnih aktera (donosilaca odluka u medijima).

ZAKLJUČAK

Državna represija prema NDP u SR Nemačkoj u periodu od 1960.- do 1990. godine uticala je istovremeno i na njihovu radikalizaciju i na njihov mobilizacioni potencijal. Između intenziteta državne represije i pojave i delovanja radikalnih grupa unutar NDP uočena je direktno proporcionalna pozitivna korelacija, kao npr. pojava Baader Meinhoff grupe, ili Autonomen grupa nakon perioda „tvrđog“ odgovora države. Mobilizacioni potencijal NDP takođe je oscilirao paralelno sa promenama državnih odgovora iz „tvrđih“ u „mekše“, pa je tako primetna obrnuto proporcionalna pozitivna korelacija između njih kada su u pitanju umerene grupe unutar NDP, kao i direktno proporcionalna pozitivna korelacija – porast mobilizacionih kapaciteta nakon povišene državne represije – kada su u pitanju radikalne grupe – npr. intenziviranje represije krajem 1960-tih utiče na pojavu RAF-a, a zatim i „urbane gerile“, a destimuliše umerene pristalice studentskog pokreta; takođe, suštinska promena strategije državnog odgovora od sredine 1980-tih u potpunosti delegitimiše nasilni protest i tako onemogućava značajnu mobilizaciju pristalica i sredstava.

Repertoar akcija i taktike koje primenjuju NDP sa jedne, i taktike policijskog odgovora sa druge strane spontano su se sinhronizovale i po sadržini približavale – kao što je bio slučaj sa „spiralom nasilja“ koja je postepeno nastajala od početka studentskog protesta do njegovog zamiranja, ili sa procvatom Autonomen grupa tokom pojačane represije. Međutim, korelaciju između državne represije i radikalizacije NDP, odnosno njihovog mobilizacionog potencijala ne treba smatrati kauzalitetom, budući da na oba fenomena – i na radikalizaciju i na promene u mobilizacionom kapacitetu pokreta utiče i faza ciklusa u kojoj se neki pokret nalazi, kao i to da i nasilje koje potiče od NDP utiče na oblikovanje državnog odgovora. Drugim rečima, državna represija je samo jedna od varijabli koja može uticati na mobilizacioni kapacitet pokreta, kao i na njegovu strategiju.

Državna represija je, takođe, samo jedan od faktora koji utiču na ukupni razvoj NDP u okviru date strukture političkih prilika, budući da na njihovo ponašanje utiču i ostali faktori – facilitacija protesta od strane države, šanse za uspeh, pretnje od neuspeha i eventualno već započete reforme (koje dovode u pitanje potrebu za protestom). Takođe, ne samo što je sama struktura političkog prilika podložna promeni, već i suštinske odluke društvenih konflikata, koji su u osnovi nastanka bilo kog DP, mogu biti promenjene delovanjem uticaja koji nisu u vezi sa tim pokretom – što se takođe odražava i na DP. Na kraju, faze ciklusa nekog pokreta mogu biti više ili manje sinhronizovane sa konjunktrom političkih prilika, pa npr. nastupanje faze opadanja nekog pokreta ne mora nužno odražavati i prestanak povoljnih okolnosti za delovanje pokreta, niti nestanak društvenog konflikta koji je taj pokret inspirisao.

Bez obzira na to što je samo jedan od faktora, budući da represija, kao delovanje suprotno delovanju nekog DP, ima uticaja na njih, da bi se mogli posmatrati agregatni efekti različitih dejstava opozitnih pokretima potrebno je imati u vidu i represiju nedržavnih aktera, ali pritom precizno razgraničiti legitimnu opoziciju delovanju DP od akata represije. Ovo je posebno važno zbog uticaja diskurzivnog oportuniteta na nastanak, razvoj i uspeh DP. Na taj način bi analiza uključila i represiju koja potiče od medija²⁸, bez obzira da li (ili ne) oni u konkretnom slučaju deluju kao agenti države.

²⁸ Čime se ne želi umanjiti uticaj drugih mogućih aktera nedržavne represije (suprotnih pokreta, političkih stranaka, interesnih grupa i dr.), već samo posebno naglasiti uloga koju imaju mediji.

BIBLIOGRAFIJA

- Boggs, C. (1986), *Social Movements and Political Power: Emerging Forms of Radicalism in the West*, Temple University Press, United States
- Coy, J. (2011) *A Brief History of Germany*, Facts on File, New York, United States
- Davenport et al. (2005) *Repression and Mobilization*, University of Minnesota Press, United States
- Della Porta, D. (1995.), *Social Movement, Political Violence and the State: A Comparative Analysis of Italy and Germany*, Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom
- Deutsche Welle staff (2007), *Red Army Faction: A Chronology of Terror*
- Der Spiegel 24 (1970), *Vorwärts, Männer!*
- Dews, P. (1986), *Interviews with Jurgen Habermas*, Verso, New York, United States
- Encyclopaedia Britannica, Red Army Faction (RAF)
- Jazić, A. (2013), *Uspon i pad levičarskog terorizma*, Međunarodni problemi, Vol. LXV, br. 2/2013
- Kriesi, H. et al. (1995), *New Social Movements in Western Europe – A Comparative Analysis*, Routledge Taylor & Francis Group, London, United Kingdom
- Lachmund, J. (2013), *The Co-Production of Science, Politics and Urban Nature*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts
- Mc. Adam D. et al., (1996), *Comparative Perspectives on Social Movements – Political opportunities, mobilizing structures, cultural framings*, Cambridge University Press, Cambridge, Massachusetts
- McLean and McMillan A. (2003), *Concise Dictionary of Politics*, Oxford University Press, Oxford, United Kingdom
- Schaefer, L. (2008), *'68 Movement Brought Lasting Changes to German Society*, Deutsche Welle
- Smith, J. and Moncourt, A. (2005), *The Red Army Faction, A Documentary History*, Projectiles for the People
- Snow D. et al. (2006), *Blackwell Companion to Social Movements*, Blackwell Publishing Ltd, Hoboken, United States

- Streeck, W. (2003) *From State Weakness as Strength to State Weakness as Weakness: Welfare Corporatism and the Private Use of the Public Interest*, MPIfG Working Paper 03/2, March 2003, Max Planck Institute for the Study of Societies